Nadejda IVANOV
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

ARHETIPUL *ANIMA* – MAREA ZEIȚĂ – ESENȚIALUL ÎN PROCESUL ONTOLOGIC AL REINTEGRĂRII CONTRARIILOR

Anima archetype – Great Goddess – the main point in the ontologic al process of the opposites' reintegration

Abstract. Eliade's fantastic prose marks the itinerary of the search of oneself. The protagonists find themselves bound by their own unconscious desires to search in themselves the existential meaning. During the course of actions, male characters are seeking refuge from the tensions of historical profane time, and descend into feelings, into 'primary' inner states. And because the sacred mystery will not ever be revealed to a skeptical rationalist, Mircea Eliade introduces „individuals" within a literary topic, where the real goes slightly into unreal, fantastic, imaginary, dreamlike, mystical or magic. In the indistinct and timeless dark, the logical involvement triggers characters' fear and panic, therefore Self explorers must rely on their lover's intuition, the archetypal image of *anima*. But before living the moment of bliss, men go through a purifying act – the love, where it's canceled forever the social self, the individuality, and then led by his sidereal spirit they will be „swallowed" by Univers.

Keywords: archetype, anima-animus, male-female, sacred-profane, transcendence.

Şarpele, romanul building, construieşte prin intermediul personajelor-mit Dorina şi Sergiu Andronic o lume utopică. Este opera literară în care savantul Mircea Eliade descoperă, în mod practic, fenomenul de inițiere în mistere a devenirii în *altul.* Scenariul ceremonialului sacru din roman prevede regresul ființial la o stare de pre-formal. Astfel că arhetipul *anima-animus* proiectat asupra lumii exterioare, reliefează etapele unirii Sinelui cu Marele Tot. De aceea analiza procesului de *regressus ad uterum* a oamenilor din lumea artistică a lui Eliade va fi realizată având la bază doctrina psihanalistului elveţian Carl Gustav Jung şi a istoricului religiilor Mircea Eliade. Operele acestor mari savanți pornesc din aceleaşi puncte de reper: mit, arhetip, simbol, care se intersectează în viziuni, concepte, manifestări interioare şi posibilități de transcendere ontologice. Mai cu seamă, ne vom convinge că psihicul omului reuşeşte să dobândească integritatea, participând la riturile sacre, asupra cărora se proiectează interioritatea fiecăruia, descoperind prin urmare *celălalt eu* arhetipal, numit alteritate. Astfel, itinerarul spre sacru începe cu căutarea arhetipului *anima-animus*, recunoaşterea şi integritatea Eului cu imaginea necunoscută, şi, ca rezultat, părăsirea lumii profane prin construirea unei Lumi Noi.

BDD-A22725 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

Personajul-hierogamie Andronic din romanul fantastic *Şarpele* intenționează să satisfacă setea metafizică a personajelor masculine redată prin interesul față de spațiul ce asigură o „naştere" ontologică. El stimulează revelarea tainelor mistice ale umanității prin inițierea personajelor masculine într-un labirint intim psihologic reflectat prin intermediul arhetipurilor. Înțelegem, aşadar, că episodul din mănăstire, pe care îl vom analiza în continuare, reliefează o semnificație cosmică-mitologică a eternei reîntoarceri a omului în urma unei regenerări psihice şi spirituale. „Aproape toți bărbații doreau să vadă pivnițele mănăstirii, în special Andronic şi Vladimir erau nerăbdători". Personajul misterios îndruma bărbații spre căutarea sensului de interioritate, aducându-i în pivniță, arhetipul ce reprezintă „al doilea cer", camera de taină în care „sufletul trebuie să se reculeagă luând cunoştință de harurile primite" [5, p. 103], menționează Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant în *Dicționar de simboluri*.

Putem considera, în acelaşi timp, că pătrunderea în pivniță are o valoare dublă: atât cosmogonică, cât şi psihologică arhetipală deopotrivă, ce prevede descoperirea părții întunecoase a existenței. Mănăstirea simbolizează „centrul cosmic, legat de cele trei nivele ale universului: lumea subterană prin puț, suprafața solului, lumea cerească prin arbore, trandafir, coloană sau cruce" [4, p. 282]. Deductiv, intrarea direct în nivelul inferior al acestei *imago mundi,* în pivniță, poate fi înțeleasă ca un ritual de pătrundere a bărbaților în zona inconştientului. Călugărul pivnicer, în acest context, nu este decât un Orfeu spiritual ce-i va îndruma spre căutarea, găsirea şi salvarea femeii din sine – izvorul libertății dionysiace: „Ajuns în fața uşii de lemn bătut cu fiare, pivnicerul se opri, căută cheia şi deschise încet, cu grijă. Aprinse apoi o lumânare de ceară şi luă căldarea în mâna stângă. Oalele le lăsa în seama lui Vladimir.

– Să nu călcați greşit, că treptele sunt cam tocite, îi povățui el.

Înaintau cu atenție şi cu oarecare emoție. Bolta pivniței era adâncă şi se lărgea cu cât pătrundeau în ea. Vladimir era înviorat de frigul şi de umezeala de aici, de misterul acestor ziduri învechite, de jocul umbrelor la flacăra lumânărilor".

Considerăm deci că novicilor li se descoperă locul tăinuit, consacrat pentru o regenerare, reînnoire a ființei, fiindcă „*Aici*, în *această* arie, se repetă hierofania. Locul se transformă, astfel, într-un izvor nesecat de forță şi sacralitate care îngăduie omului, prin simplă pătrundere în el, să capete această forță şi să se împărtăşească în această sacralitate" [14, p. 338]. Imaginea pivniței dezvăluie conținuturile inconştientului colectiv, mai exact, presentimentul contopirii într-o ființă divină atotputernică, pentru că aici contrariile se unesc în unu. Întunericul (yang-ul) este invadat de lumina lumânării (yin-ul), iar focul (yang-ul) se integrează în spațiul umed al pivniței (yin-ul). În această ordine de idei, menționăm că doctorul Jean-Pierre Fabre, citat de Gaston Bachelard în lucrarea sa *Psihanaliza focului*, analizează sensul sexual al focului şi al umidității. Cercetătorul afirmă că „sămânța acestora [a masculinului şi femininului] este una şi asemănătoare în toate părțile sale şi felul său; totuşi, numai pentru a se diviza în matrice, una retrăgându-se în partea dreaptă şi alta în partea stângă, această diviziune a sămânței provoacă o astfel de diferență... (...) Şi astfel partea sămânței care va fi retrasă în

BDD-A22725 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

latura dreaptă, ca fiind partea trupului cea mai caldă şi viguroasă ce va fi întreţinut forţa, vigoarea şi căldura sămânţei de unde va fi ieşit masculul; iar cealaltă, ce va fi retrasă în latura stângă, care este cea mai rece a corpului omenesc, va fi fost investită cu însuşiri reci, care vor fi diminuat şi slăbit mult vigoarea sămânţei, şi de aici va ieşi femela, care totuşi era în prima sa stare un mascul" [16, p. 45-46]. Prin urmare, *actul sexual* (Durand) al masculului (focul) şi al zeiţei interioare (redată în roman prin pivniţă) formează pe pereţii încăperii umbre – chipuri noi sublime ce contopesc atât dialectica focului, cât şi a umidităţii. Înfruntarea contrariilor, deductiv, asigură fiinţei umane, în acest loc, o comunicare cu modelul divin. Tot ce a fost efemer se preschimbă într-o manifestare arhetipală. Spaţiul totalităţii anulează temporar timpul şi bărbaţii pierd legătura cu lumea exterioară aidoma altor personaje masculine eliadeşti din *Domnişoara Christina* şi *La ţigănci*. În cele din urmă, psihicul bărbaţilor este constrâns de o forţă primordială a arhetipului, a dorului de a li se destăinui întregul sens mitic: „Vladimir privea cu oarecare sfială chipul întunecat al lui Andronic. Poate răceala pivniţei sau aburul vinului vărsat sau poate umbrele ameţitoare pe care le risipea fâlfâiala lumânării pe pereţi schimbaseră în ultimele clipe purtarea lui lăuntrică" [15, p. 103].

Transcendenţa însă este asigurată nu atât de spaţiul ce imită divinul, cât de mutaţia spirituală şi adaptarea insului la noua sa formă de existenţă. Andronic, văzut drept un şaman al personajelor novice, ce „vede" pentru că el dispune de o vedere supranaturală, menţionează Mircea Eliade, percepe ceea ce rămâne invizibil profanilor („sufletul, spiritele, zeii") [11, p. 17], continuă misiunea de unificare a contrariilor şi va descifra sensul profund al lumii şi al existenţei, vorbindu-le printr-o parabolă despre posibilitatea de ieşire din labirint. Momentul sugerează „repetarea hierofaniei primordiale". Posesorul adevărului – Andronic, asemeni lui Isus, şi-a ales un grup de bărbaţi predispuşi pentru înţelegerea sensului primordial. Astfel că „semănătorul" din roman pregăteşte pământul pentru roadă. Mesajul criptic despre „frumoasa din lapte", Arghira are funcţie de metanoia bărbaţilor. Dialectica arhetipală prevede, în acest sens, trecerea de la nonvaloare la valoare, prin urmare, apostolii, personajele masculine eliadeşti, vor putea renaşte în personaje-mituri, androginizate: „atunci se vor deschide ochii orbilor, se vor deschide urechile surzilor" [2].

Şamanul ritului cunoscând natura empiristă, concretă, raţională a omului va vorbi întocmai lui Isus în pilde, reieşind din acelaşi argument „măcar că văd, nu văd, şi măcar că aud, nu aud, nici nu înţeleg", explică Isus în Matei 13:13. Astfel pentru ca adevărul primordial despre drama existenţei, mai cu seamă, despre despărţirea de Marele Tot de la începutul timpurilor să ajungă la mintea şi inima neofiţilor, Andronic le relatează o situaţie simbolică: uciderea fetei adevărate a Moruzeşilor – Arghira, „frumoasa din lapte" – în pivniţa respectivă şi înlocuirea ei cu una adoptată, după cea de-a doua căsătorie a bătrânului. Actul vorbirii şi vocaţia mistică a şamanului, prin urmare, prevede funcţia mesianică de vindecare a vieţii spirituale a individului. Discursul, în accepţia lui Alexandre Koyré, are valoare magică, arhetipală: „Fiind principiul exprimării, sunetul este prin excelenţă principiul acţiunii; voinţa şi dorinţa unui spirit se exprimă prin vorbire;

BDD-A22725 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

vorbirea este cea care, purtătoare a unei calități determinate, se răspândește în lume şi acționează prin calitatea a cărei purtătoare este – ceea ce explică acțiunea vorbirii şi folosirea ei magică" [20, p. 139].

Motivul frumoasei Arghira se detestă şi în *Pe strada Mântuleasa*. Personajul masculin Iorgu Calomfir reuşeşte să restabilească vederea soției sale frumoase – Arghira, după ce coboară în pivniță. Naratorul heterodiegetic nu ezită să divulge calea spre cunoaşterea supremă, exprimată prin redobândirea vederii: „După ce-a ascultat el toate legendele şi toate credințele pe care i le-au povestit meşterii din Apus, despre cum se alcătuiesc minereurile şi nestematele sub înrâurirea soarelui şi a lunii, cum cresc filoanele metalice în munte şi cum sunt ele păzite de cobolzi şi zâne şi alte asemenea legende" [12, p. 262]. Constatăm, aşadar, că modelul cosmogonic al „nunții" metalelor şi al mineralelor asigură personajului masculin o continuitate a existenței sale în integritate. În acest loc, ficțiunea şi opera academică a lui Mircea Eliade dialoghează, formând un intertext. Găsim viziunea ştiințifică bine nuanțată a savantului asupra raportului magic a omului cu metalurgia şi manifestarea acestuia în problema mântuirii. În *Cosmogonie şi alchimie babiloniană* cercetătorul scrie că „Dacă metalele pot «iubi» şi pot face «nuntă» evident că ele sunt înzestrate cu o anumită sensibilitate. (...) Şi metalele sunt înglobate în marea lor mistică – elaborată în lumea alexandrină şi creştină – că viața eternă nu poate fi obținută fără suferință şi fără moarte" [8, p. 80]. Astfel că după reconfigurarea cadrului psihic al insului în raport cu modelul alchimic, iubitei i se reîntoarce vederea. Văzul personajul feminin simbolizează, în acest context, intermediarul lumilor, respectiv, contactul cu suprasensibilul. În cele din urmă, Calomfir accede la cea de „a doua parte constitutivă a ființei omeneşti" [21, p. 54]. „Purtătorul luminii" (Steiner) – iubita, descoperă bărbatului lumea „de sub pământ", realitatea ascunsă. Odată ajuns în Sine şi la adevărul esențial al ființei, Calomfir nu mai face parte din lumea celorlalți rămaşi afară, de aceea „s-a închis o zi întreagă în laboratorul lui din pivniță. Apoi a poruncit să i se facă uşă de fier şi i-a mai pus un lacăt" (p. 262).

Observăm mai târziu că Iorgu Calomfir, aflat foarte aproape de abolirea timpului şi spațiului limitativ, este întors la realitate de aceeaşi forță ce l-a introdus în sacru – *anima*, redată prin apă, simbolul yin-ului [3, p. 109]: „Doar că într-o zi a început să izvorască acolo în pivniță o apă, şi Iorgu a ieşit afară înspăimântat, şi a poruncit să vină oameni cu găleți şi donițe, să scoată apa. (...) Era palid, slăbit, şi ochii îi ardeau de nesomn şi oboseală. S-a lăsat să cadă în jilț, şi-a luat obrajii în palme şi a început să plângă". Psihanalistul elvețian Carl Gustav Jung scrie în *Copilul divin. Fecioara divină* că Anima e o figură bipolară, la fel ca şi „personalitatea supraordonată. [...] Ceea ce înseamnă că ea îşi face apariția când sub un aspect, când sub celălalt" [18, p. 270]. Personajul cufundat în inconştient, renunță la dragostea iubitei ce i-a „luminat" calea spre izvorul ființei, şi se integrează cu cea de-a doua imagine a *animei* – cunoaşterea supremă, principiul divin al Cosmosului. În acest sens, proiecțiile dezbinate ale feminității au împiedicat contopirea Eu-lui şi Sinelui. Drept urmare, alteritatea arhetipală aduce personajul până la starea de schizofrenie, manifestată prin refuzul de a accepta realitatea

BDD-A22725 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

acestei lumi lipsită de profundul adevăr. Gilbert Durand analizează cazul schizofrenului în diverse situații. În una din ele, autorul scrie: „schizofrenul reia pe cont propriu, exagerând-o, această atitudine conflictuală dintre el şi lume. Predispus în mod firesc pentru logică, «el împinge în fiecare împrejurare antiteza dintre eu-şi-lumea până la limita extremă» şi prin aceasta «trăieşte o atmosferă de conflict constant cu ambianța». Această fundamentală atitudine conflictuală se revarsă asupra întregului plan al reprezentării…" [6, p. 233].

În altă ordine de idei, menționăm că în mesajul latent al pildei despre moartea frumoasei din lapte, Andronic se referă la filosofia budistă, când Marele Tot a fost divizat în Brahman şi în Atman, prin urmare Atman-ul individualizat, redat în roman ca frumoasa Arghira, ce-l găsim în fiecare din noi ca esență lăuntrică, rămâne nedescoperit şi nemanifestat, mai cu seamă „mort în viață", în termenii lui Eliade, din cauza forței înşelătoare – *Maya*, exprimată în roman prin simbolul fetei adoptate, cea care formează multitudinea formelor şi devierea de la adevăr. Din care motiv, „facultățile ființei noastre conştiente – simțurile şi rațiunea – cunoscută sub numele de realitatea obiectivă nu e Realul. La aceasta care se confundă cu viața nu se poate ajunge decât înlăuntrul nostru, în *Inconştient*" [1, p. 133].

Aceeaşi problemă ontologic-filosofică o abordează şi alte personaje eliadeşti. În *Podul* identificăm două personaje masculine, Onofrei şi Gorofan, care printr-un exercițiu al gândirii aspiră la o ascensiune de nivel existențial, prin urmare, la o evaziune din lumea abstractă: „Dar ce ne facem noi care, punându-ne întrebarea, nu mai putem reintegra spontaneitatea pură, modul natural de a fi?" […] „... cum să evadăm din universurile abstracte pe care ni le-am construit singuri?" [...] „*trebuie să existe o ieşire!*, eşti pierdut, nu te mai poți întoarce, ai rămas îngropat de viu acolo, în cripta aceea din inima muntelui, în camera aceea obscură, fără uşi şi fără ferestre" (p. 190).

Există deci o ieşire, şi salvarea se află în adâncurile ființei, în inconştientul fiecărui personaj masculin eliadesc. Primele răspunsuri le găsim chiar în nuvelista de început a tânărului romancier. Menționăm că volumul *Maddalena* a fost anunțat în presa anilor '30, scrie Mircea Handoca, şi reluat mai târziu în 1934-1935. Însă cartea n-a fost receptată şi încurajată de critici, din care motiv, a fost abandonată definitiv de Mircea Eliade [17, p. 12]. Noi însă considerăm respectiva etapă de creație de o valoare literară indiscutabilă. Introspecția dominantă a scrierilor introduce cititorul fără întârziere şi fără ezitări în zona profundă a personajelor. Astfel că nu găsim figuri sociale ce caută identificarea cu ceva din afară, ci imediat proiecții inerente ale Sinelui, redate prin reflecții de autoanaliză a obscurului ce-şi dorește integritatea ancestrală a ființei. Originalitatea şi autenticitatea creatorului şi a creației sale, prin urmare, este evidentă. Personajele din volumul *Maddalena* sunt eliberate de convențiile social-morale, şi fără nicio intimidare îşi investighează propria latură întunecată alcătuită din teamă, neliniște, halucinații, obsesii. Autoanaliza, în acest caz, reprezintă metoda de cunoaştere totală a ființei. Ea permite îmblânzirea feminității demonice tăinuite şi neechilibrate. Odată cu „acceptarea Eului şi fundalului său neliniştitor" [19, p. 47], „se descoperă că «celălalt»

BDD-A22725 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

din noi este un «altul», este un om adevărat, care gândeşte, face, simte, caută toate lucrurile condamnabile şi de disprețuit. Astfel se pune mâna pe sperietoare şi se începe cu satisfacție lupta împotriva ei" [19, p. 47]. În spatele acestei umbre teribile se află, bineînțeles, femeia, *anima* personajelor masculine şi bărbatul din sine – *animus* pentru personajele feminine. Astfel că voința de a aduna laolaltă aceste două puteri interioare este redată prin demonul vechi şi originar – erosul genuin.

În *Tragicul masculin* Mircea Eliade consemnează de la bun început că fiecare mascul este dator să soluționeze conflictul dintre duh şi trup. Contradicția acestor două elemente ale umanului, ale contrariilor de yin şi yang se va anula odată cu eliberarea Duhului – *atman*. Naratorul menționează două căi de eliberare, ambele manifestate prin actul creației: prima subînțelege împletirea celor două structuri spirituale de feminin şi masculin printr-un ritual senzual-afectiv; şi al doilea prin actul creației propriu-zis: „Orice mascul e dator să creeze. Fecundarea sexuală a fost, poate, semnul ursitei cereşti. Plodul continuă carnea, iar sufletul lui va continua sufletul părintelui, dacă acesta îi este şi un părinte spiritual. În conştiința masculină e neadormită pofta creației, a depăşirii de sine prin cuceriri de cetăți, de artă, prin toate eliberării Duhului" (p. 26). Recunoaştem, aşadar, ideile filosofice obsedante ale personajelor anamnezice din creația de mai târziu a romancierului, care vor să-şi amintească despre calea de redobândire a identității arhetipale.

În *Renunțarea* autorul revine la meditațiile ontologice asupra posibilității de evaziune din *nimic* şi pătrunderea în *tot*. Absolutul, aşadar, va fi atins ca rezultat al renunțării la eul social şi eliberarea spiritului veşnic din interior. Prin urmare, imaginea bărbatului trebuie lăsată pătrunsă de sentimentul luminos al sensibilului, prin refularea complexului *anima*. Spiritul arhetipal ascuns, considerat ruşinos, dar şi periculos pentru personalitatea artificială „izbucneşte" acum din străfundurile sufletului, aducând „Glorie": „O putem cunoaşte efectiv sau numai *auzim* de ea? Întrucât ajută la depăşire – când sufletul rămâne senin în fața laudelor şi urâtului?" (p. 29) Interogațiile retorice ale tânărului scriitor român cu privire la posibilitatea de reintegrare rămân la acel moment fără răspuns, întrucât *adevărul ştiințific* despre valoarea metafizică şi ontologică a androginului îl descoperă doar mai târziu. Impresionante însă sunt reflecțiile care anticipează una din lucrările sale *Erotica mistică în Bengal. Studii de indianistică*: „E demn să renunți, disprețuitor, la firimiturile întinse trupului. Şi e curajoasă renunțarea la desfătările şi răsplătirile duhului" (p. 29), scrie Eliade încă în anul 1928. Actul magic al dragostei şi importanța complementarității *celuilalt,* este studiat de doctorandul Mircea Eliade printr-o cunoaştere a Sinelui, descoperind filosofia şi sacralitatea budistă prin intermediul femeii. Experiența întoarcerii la origini, la spontaneitatea primordială este imortalizată, prin urmare, în romanul său de succes – *Maitreyi*.

Astfel că *Renunțarea* este mai mult decât o încercare de creație literară, este proiectul de cercetare pe viitor al savantului asupra filosofiei umanității. Descoperim în opera de mai târziu a marelui scriitor român că renunțarea la imaginea socială în timpul unui ceremonial

BDD-A22725 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

erotic are un singur scop: unirea sufletului individual cu cel universal, scrie Mircea Eliade în *Erotica mistică în Bengal. Studii de indianistică*. Pornind de la efortul propriu de a renunța la rațiune, la conştiință, la eul iluzoriu „intră în sine «asemenea membrelor unei broaşte țestoase» şi se întoarce în primordiala *prakriti*" [10, p. 44]. În acest context, bărbatul şi femeia, novicii ritualului, trăiesc o iubire fără egoism, o iubire mistică: „omul trebuie să se transforme într-o femeie ca să-şi amintească faptul că el nu poate experimenta adevărata dragoste atât timp cât nu poate realiza natura feminină într-însul" [10, p. 112]. În acelaşi timp, în alt studiu *Mefistofel şi Androginul*, Mircea Eliade analizează ceremoniile primitivilor de schimbare ritualică a costumelor, modalitatea de a ieşi din sine însuşi: transcenderea situației inițiale şi refacerea simbolică a plenitudinii şi beatitudinii inițiale, sursa neştirbită a sacralității şi a puterii [7, p. 106]. Prin urmare, înțelegem că renunțarea la personalitatea socială, văzută uneori ca o haină ce ascunde trupul în manifestarea sa nudă, este incontestabil obligatorie, întrucât masca stopează ritualizarea de „totalizare", finalitatea căruia semnifică coincidența contrariilor – „restaurarea simbolică a «Haosului», a unității nediferențiate care a precedat Creația" [7, p. 106].

Ritualul inițiatic însă este inactiv atât timp cât personajul masculin eliadesc nu-şi recunoaşte Marea lui Zeiță a sufletului. El trebuie să devină identic cu acea străină care va comunica cu sufletul străin sieşi din inconştient – *anima*. De aceea, Mircea Eliade în *Erotica mistică în Bengal. Studii de indianistică* precizează că „Femeia prezentă prin evocarea ei mentală – e catalizatorul unirii dintre sufletul omului şi sufletul lui Krishna. (...) E renunțarea completă la individualism, pierdere în celălalt, în Amantul ceresc, Krishna. Pentru a obține această supremă depersonalizare e nevoie să se transforme el însuşi în Radha, în iubita pământeană a zeului" [10, p. 120].

Problema morfologiei integrității spirituale prin intermediul puterii femeii o găsim expusă într-un studiu amplu şi detaliat, în *Mitul reintegrării*. Aici, Mircea Eliade se axează prin stipularea principiilor cosmogonice de revenire la totalitate, accentuând şi valoarea semantică a acestui mare arhetip asupra ființei umane. Aşadar, pentru că Marele Cosmos şi viața sunt create de Marea Zeiță, spune doctrina lui Eliade, bărbatul va reuşi să integreze nivelurile cosmice, prin urmare, şi nivelurile psihice, începând cu asceza psihică şi finalizând cu o exaltare după o unire cu acel principiu feminin propriu care reprezintă „Mama" Totului, zeița vieții şi a Morții [9, p. 341]. În aşa mod, corelativul psihic şi spiritual se centralizează pe sentimentul mistic – Eros şi pe femeia arhetipală exprimată inițial prin imaginea antropologică de jertfă adusă bărbatului ce-şi doreşte transcenderea, mai târziu – printr-o „proiecție a inconştientului abisal, nediferențiat şi originar, nuanțat (...) de feminitatea proprie masculină *anima*" [6, p. 218].

În acest timp, personajele-filosofi Gologan şi Onofrei din *Podul* analizează posibilitățile de mântuire de natura profană ce presupune dualitatea, suferința, starea limită de „mort în viață". Parcursul ideatic meditativ-filosofic îi aduce în fața adevărului aflat în strânsă corelație cu cel din opera ştiințifică a autorului. Ajung şi ei la ideea că eliberarea vine în urma unirii arhetipurilor divine *animus-anima* în interiorul propriu. Procesul

BDD-A22725 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

total al androginiei ritualice poate fi nerealizabil doar nerecunoscându-ți Afrodita, Magna Mater, datorită căreia principiul masculin se transfigurează în cel feminin: „Vă vorbeam de un grup de femei tinere şi frumoase, care apar deodată, din nevăzut în sufragerie, şi izbucnesc în râs. Femeile acestea v-au dat răspunsul. Una din ele este Magna Mater, marea zeiță, spuneți-i Afrodita dacă vreți, deşi numele ei sunt fără număr. *Una din ele*, spun. Aproape întotdeauna, într-un grup de femei tinere şi frumoase, una din ele este o mare zeiță, dar cum s-o recunoşti? Nu ştie nimeni asta, nu o ştie nici chiar ea însăşi" [12, p. 198].

În definitiv, dacă ne întoarcem la personajele masculine din *Şarpele*, înțelegem că ele sunt despărțite de sacru, de acea spontaneitate primordială atât timp cât nu-şi recunosc şi nu se identifică cu ursitele lor cereşti. Astfel că Sergiu Andronic îşi îndrumă „apostolii" să depăşească condiția lor umilă din această lume, anulând diviziunea, recunoscându-şi „tovarăşa cerească", *anima* adevărată şi nu cea adoptată pentru satisfacerea condițiilor sociale. Prin urmare, personajul-hierogamie Andronic în pilda sa despre „frumoasa din lapte", Arghira, se referea nemijlocit la totalizarea contrariilor prin puterea de voință de a reînvia *femeia* arhetipală, omorâtă de personalitatea artificială. Limbajul erotic mistic descifrează, în acelaşi timp, treptele de vindecare prin unirea substanțială cu imagoul femeii ce provine din arhetipul alimentar al laptelui, băutura magică a dragostei materne. Imaginea lactiformă, accentuează Gilbert Durand, se regăseşte în cultele primitive ale Marii Zeițe [6, p. 320]. În limbaj tantric, cel care va cunoaşte în sine această fecioară din lapte, va poseda o cunoaştere supremă, eternitatea, luând în considerare că „laptele este un simbol lunar, feminin prin excelență şi legat de reînnoirea de primăvară (...) alăptarea de către o zeiță ajunge prin acest rit la o existență nouă, în întregime divină, şi va dobândi puterea de a-şi asigura misiunea de stăpânitor pe acest pământ" [4, p. 199-200]. În plan ontic, constatăm rolul terapeutic al arhetipului frumoasei din lapte. Ea oferă vindecarea de realitatea iluzorie – *maya*. Odată cu reabilitarea eternului feminin, ființa masculină însetată de libertatea originii, îşi restabileşte *materia primă* în construirea unei lumi desăvârşite, iar, prin urmare, sufletul său androginizat este transmutat în sufletul universal, *Brahman*.

Etapa respectivă a ceremonialului inițiatic se va încheia cu gustarea din vinul păstrat în pivnița mănăstirii, simbol al sângelui Mântuitorului [13, p. 229], hierofanie ce are rol să repete manifestarea sacrului odată cu servirea din el. Antropologul Gilbert Durand menționează în *Structurile antropologice ale imaginarului* că vinul face parte dintr-o băutură ritualică, „el semnalează acest rol microcosmic şi zodiacal al vinului, care «în străfundurile beciurilor ia de la început mersul soarelui în casele cerului»" [6, p. 323]. Menționăm, aşadar, că numai Andronic a avut dreptul să bea din el, fiindcă ucenicii lui n-au pătruns în profunzimea mesajului şi nu s-au supus convertirii spirituale. Vinul, produs al viței-de-vie, poate fi considerat voința de putere a contopirii principiului feminin cu cel masculin, întrucât „Zeița mamă era supranumită «mama butuc de vie»". Voința personajului, în acest context, acționează precum un factor decisiv

BDD-A22725 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

în abolirea condiției cotidiene. „Arhetipul băuturii sacre” pătrunde în cele mai întunecoase şi ascunse zone ale sufletului, anunțând eliberarea, fiindcă vinul simbolizează „«apă vie», «licoarea tinereții», «arborele vieții»” [6, p. 324]: „Andronic clipi, la rândul lui, şiret, şi apucând oala din mâinile lui Solomon, o apropie atent la gură. Începu să bea cu sete, lacom, înghițind parcă în somn”. În aceeaşi ordine de idei, elixirul veşniciei dezleagă instinctul originar să-şi identifice femeia potrivită sufletului din interior – *anima*, sau Marea Zeiță şi să continue ritualul de integrare, aşa după cum explică desluşit personajul Onofrei din povestirea *Podul*: „...cum să identifici marea zeiță între cele cinci sau zece femei tinere şi frumoase care-l înconjoară în fiecare seară? Dar dacă ții seama de faptul că între vița-de-vie, ciorchinele roşu şi marea zeiță există o misterioasă solidaritate, că în anumite cazuri vița-de-vie creşte chiar din trupul gol al zeiței, iar în alte cazuri ciorchinele roşu este chiar gura zeiței, gura care dă viață, bogăție, fertilitate, noroc, beatitudine dacă ții seama de toate acestea... (...) Este vorba de un ritual, nu de un simbol” (p. 202).

Ajungem astfel la concluzia că modelul cosmogonic din *illo tempore* se realizează prin intermediul actului creației, mai cu seamă, prin împletirea celor două structuri spirituale de feminin şi masculin în timpul ritualului senzual-afectiv. De aceea, în itinerarul căutării de Sine, personajul masculin eliadesc suferă schimbări ontologice esențiale. Participând la riturile sacre, asupra cărora se proiectează interioritatea fiecăruia, se descoperă *celălalt eu* arhetipal – imagoul femeii. Renunțarea la eul social şi contopirea în *anima* reprezintă, prin urmare, actul convențional al formei existențiale de *regressus ad uterum*.

Referințe bibliografice

1. Béguin Albert. *Sufletul romantic şi visul*. Eseu despre romantismul german şi poezia franceză. Traducere şi prefață de D. Țepeneag. Bucureşti: Ed. Univers, 1970.

2. *Biblia*. Traducere după Dumitru Cornelescu. Isaia 35:5

3. Chevalier Jean, Gheerbrant Alain. *Dicționar de simboluri*. *Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Vol. I. Bucureşti: Ed. Artemis, 1994.

4. Chevalier Jean, Gheerbrant Alain. *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Vol. II. Bucureşti: Ed. Artemis, 1994.

5. Chevalier Jean, Gheerbrant Alain. *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Vol. III. Bucureşti: Ed. Artemis, 1994.

6. Durand Gilbert. *Structurile antropologice ale imaginarului*. Introducere în arhetipologia generală. Traducere de Marcela Aderca, prefață şi postfață de Radu Toma. Bucureşti: Ed. Univers, 1997.

7. Eliade Mircea. *Mefistofel şi androginul*. Traducere de A. Cunița. Bucureşti: Ed. Humanitas, 1995.

BDD-A22725 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)

8. Eliade Mircea. *Cosmogonie şi alchimie babiloniană*. Ediția a II-a. Iaşi: Editura Moldova, 1991.

9. Eliade Mircea. *Drumul spre Centru*. Bucureşti: Ed. Univers, 1991.

10. Eliade Mircea. *Erotica mistică în Bengal*. Studii de indianistică (1929-1931). Cuvânt înainte de Mircea Vulcănescu. Ediție îngrijită şi prefață de Mircea Handoca. Bucureşti Editura Jurnalul literar, 1994.

11. Eliade Mircea. *Fauri şi alchimişti*. Traducere din franceză de Maria şi Cezar Ivănescu. Bucureşti: Ed. Humanitas, 1996.

12. Eliade Mircea. *În curte la Dionis*. Cu un cuvânt înainte al autorului. Ediție şi post-față de Eugen Simion. Cartea românească, 1981.

13. Eliade Mircea. *Meşterul Manole*. Bucureşti: Ed. Junimea, 1992.

14. Eliade Mircea. *Tratat de istorie a religiilor*. Traducere de Mariana Noica. Prefață de George Dumézil şi un cuvânt înainte al autorului. Bucureşti. Ed. Humanitas, 1992.

15. Eliade Mircea. *Domnişoara Christina*. *Şarpele*. Prefață de Sorin Alexandrescu. Bucureşti: Ed. Jurnalul Național, 2011.

16. Fabre Jean-Pierre. L'Abrégé des secretes chimiques. Paris, 1636, p. 374 apud Bachelard Gaston. Psihanaliza focului. Traducere de Lucia Ruxandra Munteanu. Prefață Romul Munteanu. Bucureşti: Univers, 1989.

17. Handoca Mircea. Notă asupra ediției. În: Eliade Mircea. Maddalena. – nuvele – Cuvânt înainte de Mircea Handoca. Note şi prefață Nicolae Florescu. Editura „Jurnal Literar", 1996.

18. Jung C. G., Kerenyi K. *Copilul divin. Fecioara divină* (introducere în esența mitologiei) Cuvânt înainte de Adriana Babeți, traducere de Daniela Lițoiu şi Constantin Jinga. Timişoara. Ed. „Amarcord", 1994.

19. Jung. Opere complete 7. *Două scrieri despre psihologia analitică*. Traducere din limba germană de Viorica Nişcov, 2007.

20. Koyré Alexandre. *Filosofia lui Jakob Böhme*. Traducere de Roxana Băiaşu şi Sorin Băiaşu. Bucureşti: Ed. Humanitas, 2000.

21. Steiner Rudolf. *Ştiința spirituală. Evoluția omului şi a lumii*. Vol. 13, Ed. 3-a. Traducere autorizată din limba germană. Ediție îngrijită de Societatea Antriposofică din România. Bucureşti: Ed. Arhetip, 1994.

BDD-A22725 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 17:56:29 UTC)